

Dr. D. Magyar Imre

Irodalomtörténész

Cigány értelmiségek viszonya a hatalomhoz – Bari Károly és Lakatos Menyhért

A téma nem kifejezetten irodalomtörténeti jellegű, tárgyalása elsősorban nem az irodalomtörténész kompetenciája, hanem a történészeké, szociológusoké, sőt szociálpszichológusoké. De mivel egyrészt a hatalomhoz való viszony írott irodalmi és publicisztikai szövegekben is megnyilvánul, másrészt – jó esetben – az irodalomtörténész is értelmiségi, akit a szűkebb szakterületén túli kérdések is érdekelnek, vállaltam a feladatot.

A mindenkori értelmiségek egyik elsőrendű feladata, hogy meghatározzák saját viszonyukat az adott rendszerhez, politikai hatalomhoz. Ennek számos változata létezik az elvtelen kiszolgáltatástól, kollaborációtól a kritikus együttműködésen át a teljes szembenállásig. Minél diktatórikusabb, nyíltan vagy burkoltan, a hatalom, annál nehezebb a döntés, hisz az egyéni egzisztenciát is érinti.

A kádári diktatúra cigányokkal kapcsolatos politikájának kiváló jellemzése Majtényi Balázs–Majtényi György *Cigánykérdés Magyarországon 1945–2010* című könyve. A szerzők is idézik azt az 1961-es párthatározatot, amelyik kimondja, hogy a cigányság „nem alkot nemzetiségi csoportot”. A cél a teljes asszimiláció, magyarul a cigányság felszámolása volt, ennek jegyében elnyomtak, az erőszaktól sem visszariadva, minden önállósodási törekvést.

A magyarországi cigány értelmiség első képviselői, köztük Bari Károly és Lakatos Menyhért, a hatvanas évek végén jelentkeztek.

Bari Károly hamar szembekerült a hatalommal. Nyilatkozataiban és verseiben nem vette figyelembe az írott és íratlan szabályokat, ahogy ma sem veszi (lásd a *Régi cigány szótárak és folklór szövegek* I–III. Szerkesztői bevezetőjét). A diktatúra retorziója nem maradt el, még be is börtönözték három hónapra. Mindenképp meg kell említeni a szintén a szembefordulást választó Balogh Attila nevét.

Lakatos Menyhért – akit Csengey Dénes „patriárkai személyiség”-nek aposztrofált – más utat választott. Szőnyei Tamás *Titkos írás* című munkája szerint 1973 decemberében be is szervezték – tevékenységéről a munkadosszié hiányában semmit nem tudunk, így ítélkezni nincs jogunk. Koherens egységet nem alkotó nézetei nem szépirodalmi műveiből, hanem publicisztikájából, nyilatkozataiból olvashatók ki.

Két lehetséges út, bármelyiken el lehet indulni – mintha ma se nagyon lenne más választás.